

Välkommen till Sommarmöte i Närke 25-26 juli 2024!

Välkomna till Närke och ett sommarmöte där vi tittar på strandängarna runt sjön Tysslingen, får veta mer om naturbeteskoncept och se fältförsök med rödklövertypen Mattenkle.

Vi besöker olika gårdar med intressant vallodling, nötkötts- och mjölkproduktion.

Andra dagen får vi uppleva den speciella Kvarntorpshögen och en fascinerande kryddodling i en gruva 40 meter under jord.

Foto: Linda af Geijersstam

**Boka boende senast 31 maj!
Anmäl senast 30 juni!**

Program

Torsdag 25 juli

- 08.30 Samling med kaffe och registrering, Lannalodge
Välkomsthälsning – **Tomas Hammarlund**, Örebro läns Vallförening
- 09.30 Avresa med buss
- 10.00 **Lars Eric Anderson & Ann-Charlotte Wallenhammar**, Åkerby Säteri AB, Örebro, vallodling och nötköttsproduktion
- 13.00 Lunch på Viiby krog utanför Vretstorp
Information från Svenska Vallföreningen bl.a. om Grazing4AgroEcology
- 14.45 **Holger & Fredrik Gehrke**, Hageberg, Vretstorp, vallodling och nötköttsproduktion, inkl. fika
- 19.00 Middag på Lannalodge

Fredag 26 juli

- 08.15 Avfärd med buss från Lannalodge
- 09.00 Guidning på **Kvarntorpshögen**, Kumla, inkl. kaffe
- 10.00 **Växa Odling i Sverige AB**, Kumla, odling i gruva
- 12.00 Lunch på restaurangen Goda Rum i Kumla
Information från sponsorerna
- 13.30 **Familjen Gustafsson**, Nynäs Säteri, Kumla, vallodling och mjölkproduktion, inkl. kaffe
- 16.15 Åter Lannalodge

Alternativprogram

- Örebro med bl.a. Slottet, Stadsparken, Wadköping och Gustavsviksbadet.
- Sommarstaden Askersund med sjön Vättern och Stjernsunds slott.
- Trästad Nora och Garphyttans nationalpark.

**Vi tackar
våra sponsorer!**

Forts. nästa sida

Anmälan och betalning senast 30 juni

Maila eller posta din anmälan enligt anmälningsstalongen nedan. Ange Sommarmöte och vem/vilka insättningen gäller. Sommarmötet kostar 1 200 kr/vuxen och 800 kr/barn under 15 år. Deltar du endast en dag är kostnaden 500 kr/vuxen och 300 kr/barn exkl. middag. Avgiften sätts in på Svenska Vallföreningens bankgiro 108-9705 senast den 30 juni.

Du behöver vid anmälan ange om du vill äta middag 25 juli samt vad det eventuellt finns för matallergier. Du behöver också ange om du vill äta lunch båda dagarna så att vi vet hur många luncher vi ska beställa.

Resa

Vi reser gemensamt med buss från Lannalodge båda dagarna.

Boende bokas snarast, senast 31 maj

Vi har reserverat boende på Lannalodge, Vretavägen 3, 719 93 Vintrosa, tel: 019-16 40 70, e-post: info@lannalodge.se. Förbokade rum bokas av var och en **senast 31 maj** och betalas på plats. Ange kod 16327 vid bokning så att de vet att du hör till vår förbokning. Kostnad per rum och natt 1495 kr/1695 kr (ekonomi/standardrum). Ett fåtal rum är förbokade även 24–25 juli. Lannalodge ligger i Lanna ca 20 km väster om Örebro. Mer info se www.lannalodge.se.

Information om besöken

Lars Eric Anderson & Ann-Charlotte Wallenhammar, Åkerby Säteri AB, Örebro

Vid Tysslingens strand har Åkerby Säteri en KRAV- och Sigillcertifierad dikobesättning som under vegetationsperioden betar strandängarna. Kvigor och stutar föds upp under tre betessånger i ett naturbeteskoncept. Vinterfodret består av baljväxtrika slåttervallar där artvalet anpassas efter jordart. Halm från gårdens timotejfröodling är ett viktigt tillskott i utfodringen. Den används även till djupströbäddarna tillsammans med råg-

och vetealm från gårdens spannmålsproduktion. Vi kommer att titta närmare på en slåttervall som skördas för tredje året. Där finns också ett fältförsök där olika rödklöversorter av typen Mattenkleve jämförs med en svenskförädlad sort. Här berättas om utmaningarna att bedriva bete på strandängar, och om det fantastiska arbete som deras betande djur gör för ett öppet landskap och den biologiska mångfalden. Gården är en av de 15 samarbetsgårdarna i EU-projektet Grazing4AgroEcology, www.g4ae.eu, där Svenska Vallföreningen och SLU deltar.

Holger och Fredrik Gehrke, Hageberg, Vretstorp

Här föds det upp mjölkkrastjuror, ca 100 av kötttras, egna och inköpta, och det finns totalt 270 platser. Det finns också ca 60 köttaskvigor samt 60 dikor, vilka utökats till 110 under året.

Hageberg brukar ca 800 ha varav 200 ha vall och det finns ca 150 ha naturbeten. Här produceras hästhö (småbalar och rundbalar). Slätter samt strängning sker på entreprenad. Man krossensilerar egen spannmål och kör bl.a. snöröjning på entreprenad.

Växa Odling i Sverige AB, Kumla

Detta är ett dotterbolag till den isländska koncernen VAXA som bedrivit inomhusodling sedan 2017. Företaget odlar olika typer av örter, gröna skott och småbladig sallad för försäljning till livsmedelsbutiker och restauranger. Företaget håller till 40 meter under jord nere i Kvarntorpsgruvan där de har möjlighet att odla på 400 000 kvadratmeter. Idag odlas ca 5000 kvadratmeter. Vi kommer att åka buss ner i gruvan och titta på dessa fascinerande odlingar.

Familjen Gustafsson, Nynäs Säteri, Kumla

Gården har 620 mjölkande kor och slaktar 400 ungdjur per år. Totalt odlas 1650 ha åkermark varav 150 ha majs, 370 ha vall och 900 ha spannmål. Vallen skördas fyra gånger per år.

Kontaktpersoner

Tomas Hammarlund, 070-528 80 42,

tomashammarlund@telia.com

Maria Wahlquist, 076-771 42 44, vallquist@gmail.com

**Anmäl
senast 30 juni!**

Anmälan till Svenska Vallföreningens sommarmöte 25–26 juli 2024

skickas till e-post: vallforeningenssommarmote@gmail.com eller till Maria Wahlquist, Lagestorp 96, 253 42 Vallåkra.

Anmälan och betalning sker senast 30 juni 2024 och avgiften sätts in på Svenska Vallföreningens bankgiro 108-9705.

Förbokade rum bokas av var och en **senast 31 maj**.

Torsdag 25 – fredag 26 juli	Vuxen 2 dagar	Vuxen 1 dag (ej middag)	Barn (–15 år) 2 dagar	Barn (–15 år) 1 dag (ej middag)	Summa kr
Studiebesök, lunch, fika, middag, buss	1 200 kr/pers	500 kr/pers	800 kr/pers	300 kr/pers	

Namn på personer som anmälan avser

.....
.....
.....

Adress

Telefon (mobil) E-post

Ange antal Lunch torsdag Middag torsdag Lunch fredag

Ange om du behöver specialkost

.....

Vall och bete i lönsam lammproduktion

Sedan år 2018 har producentpriserna på lamm- och fårkött stigit snabbt. Denna prisökning har varit snabbare än på annat kött. Trots detta har lammproduktionen och antalet tackor minskat de senaste fem åren. Med denna bakgrund har vi vid SLU i Skara undersökt möjligheterna att uppnå en lönsam och växande lammproduktion. Vall och bete är därvid viktiga då de utgör huvuddelen av fårens foder.

Små och stora besättningar

Hälften av Sveriges färbesättningar har ≤ 15 tackor och baggar. Samtidigt är det bara i besättningar med >500 tackor och baggar som antalet får har ökat de senaste tio åren. Därför omfattar våra kalkyler både små och stora besättningar. I de små besättningarna har vi använt Täckningsbidrag 1 (TB 1) som lönsamhetsmått. TB 1 är produktionens ersättning till befintliga resurser i form av mark, byggnader och arbete. De stora besättningarna förutsätts även kunna betala markarrende, nya byggnader, bankränta på allt kapital och lantarbetrelön. Lönsamhetsmättet blir då Täckningsbidrag 2 (TB 2); alltså ersättning till företagsledning, risk samt uppstartskostnader (= sämre lönsamhet under några år när man bygger upp en stor besättning).

Arbetet utgick från publicerade bidragskalkyler för gotlandstackor med höstlammproduktion respektive korsningstackor med vårlammproduktion. Foderkostnaderna hämtades från vall- och beteskalkyler. Efter tillägg av miljöersättningar och stöd (stödområde 7 som omfattar delar av Götalands skogsbygder och södra Svealand) blev TB 1 omkring plus ett tusen kr per tacka och TB 2 minus ett par tusen kr per tacka i båda produktionssystemen. Detta tyder på att det fordras billiga befintliga resurser för att lammproduktion med normal teknik skall gå runt ekonomiskt.

Nästa steg i arbetet var att med hjälp av en expertpanel bestående av framgångsrika lammproducenter, erfarna rådgivare och forskare med stor detaljkunskap söka vägar till bättre lönsamhet. Nedan presenteras resultaten med betoning på vallens och betets betydelse.

Vägar till bättre lönsamhet

Maskinentreprenör i stället för egna maskiner i vallodlingen kan i många fall öka TB 2 betydligt. I bygder med höga markkostnader och små eller inga kompensationsstöd kan man öka TB 2 väsentligt genom att gödsla fram större vallskördar. Detta samband är inte lika påtagligt i bygder med låga markkostnader och stora stöd. TB 1 per tacka blir högre med gamla ogödslade vallar än med mera högavkastande vallar (figur 1). Orsaken är lägre kostnader samt en större areal per tacka och därmed större stöd. Om man har tillgång till stor areal samtidigt som byggnadsutrymmet begränsar besättningsstorleken ger gamla ogödslade vallar högst TB 1 också för hela besättningen. Vad som är ekonomiskt optimal vallodling påverkas alltså starkt av varje gårds situation.

Naturbetesmarkernas storlek och form och den andel som kan ge ersättning för särskilda värden har stor betydelse för lammproduktionens lönsamhet. En besättning med 300 gotlandstackor beräknas ge 50 000 kr i TB 2 vid 80 ha betesmark i 8 ha rektangulära fällor med 75 % särskilda värden. Om fällorna i stället bara är 4 ha stora men fortfarande med 75 % särskilda värden blir TB 2 cirka noll. Vid 4 ha fällstorlek och 25 % särskilda värden blir

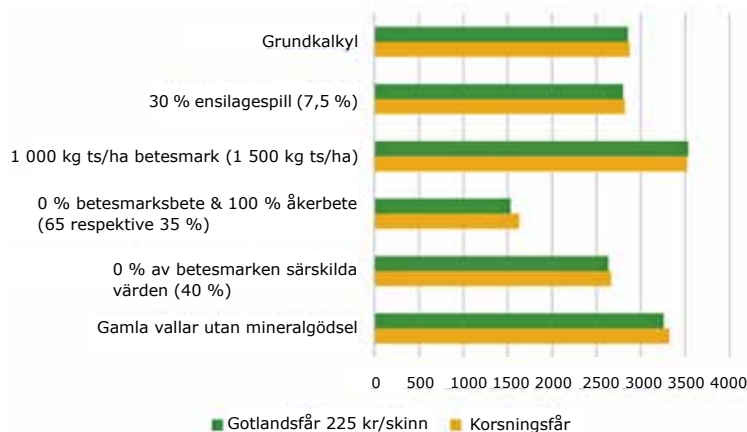
Betesmark med höga naturvärden och därmed ersättning för särskilda värden ger förutsättningar för lönsam lammproduktion.

TB 2 minus 100 000 kr. Det är alltså viktigt att försöka skapa stora rationella betesfällor. Man kan också betala mycket högre arrende för en stor betesmark med särskilda värden än för flera små med mindre naturvärde.

Lågavkastande betesmarker ger högre TB 1 per tacka (figur 1). Har man tillgång till en tillräckligt stor befintlig byggnad kan högavkastande beten som möjliggör flera tackor dock ge större TB 1 för hela besättningen. Kan man bygga billigt kan även TB 2 bli högre om man har högavkastande betesmarker som möjliggör flera tackor (figur 2).

Får kan ge betydande ersättning till befintliga resurser

I figur 1 ges exempel på TB 1 per tacka för gotlandsfår och korsningsfår med höstlammproduktion, i grundkalkyl och ett antal känslighetsanalyser. Figuren visar att en biologiskt väl fungerande produktion kan ge betydande ersättning till befintliga resurser. Har man mark och byggnad till t.ex. 40 tackor med grundkalkylens förutsättningar får man ca 110 000 kr/år för dessa resurser och arbetet med att sköta fåren. Om man inte har någon naturbetesmark utan enbart åkerbete utan miljöersättning så halveras ersättningen till de resurser som används i lammproduktionen. Å andra sidan kan den bli större om man har tillräckligt mycket lågavkastande betesmark eller åker som räcker till, även med gamla ogödslade vallar.

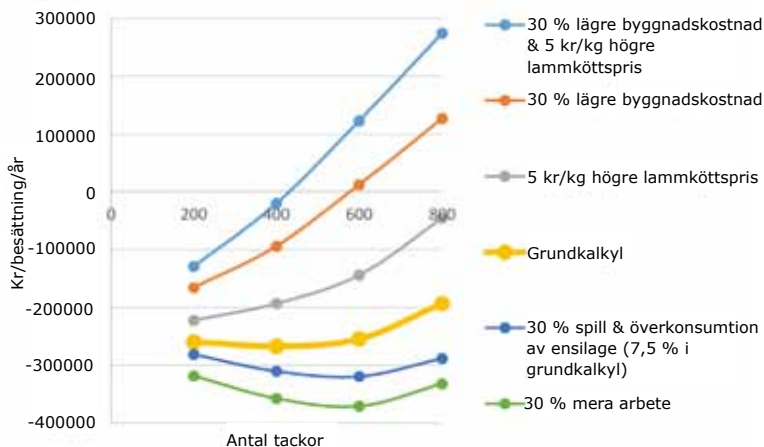
Figur 1. Beräknat TB 1 för höstlammproduktion med gotlandstackor respektive finull × dorsetackor betäckta med suffolkbagg. Grundkalkyl och känslighetsanalyser där en faktor åt gången avviker från grundkalkylen. Data i grundkalkylen anges inom parentes vid varje känslighetsanalys. 2022 års priser och stöd.

Forts. nästa sida

Långsiktig lönsamhet kräver billigt byggande, hög arbetseffektivitet och mycket betesmark

Befintliga resurser slits ut och försvinner med tiden. TB 2 som ett normalår ger ordentlig ersättning till driftsledning, risk och uppstartskostnader är därför en förutsättning för en långsiktigt lönsam lammproduktion. För detta krävs enligt figur 2 dels att man kan bygga billigt (t.ex. 7,7 milj. kr efter investeringsbidrag till 800 tackor med vårlammsproduktion), dels att arbetsåtgången blir enligt grundkalkylen (knappt 2 000 timmar/år för 800 tackor).

För att uppnå ett klart positivt TB 2 krävs också att man har tillräckligt med betesmark. I figur 2 förutsätts 150 ha inom 15 km från gården för 800 tackor i vårlammsproduktion. Har man så mycket betesmark kan man alternativt ha 500 gotlandstackor med höstlamm, vilket ger ungefär samma TB 2. En kombination av vår- och höstlammsproduktion gör att man kan utnyttja byggnadsutrymmena bättre vilket minskar byggnadskostnaden och förbättrar lönsamheten per tacka. Dessutom sprids den arbetskrävande lamningen över en längre tid.

Figur 2. TB 2 i vårlammsproduktion med korsningsfår i grundkalkyl samt olika känslighetsanalyser där en eller två faktorer avviker från grundkalkylen. 2022 års priser och stöd.

En forskningsrapport ”Vägar till lönsam och växande lammproduktion” kommer att publiceras från SLU sommaren 2024. Studien finansierades av Siftelsen Lantbruksforskning.

Karl-Ivar Kumm, SLU, Inst. för tillämpad husdjursvetenskap, tel: 070-658 97 39, e-post: karl-ivar.kumm@slu.se

Finalister i Årets Vallmästare

Nu är det klart vilka tre gårdar som har gått till final i tävlingen Årets Vallmästare. På alla tre gårdarna bedrivs såväl mjölkproduktion som uppfödning av ungnöt till slakt.

På Lyngens gård utanför Laholm driver Magnus och Eva-Lott Uhlin mjölkproduktion med 110 kor plus rekrytering, samt uppfödning av besättningens tjurkalvar till slakt. Till sin hjälp har de sönerna Anton, Joel och Albin. Gården har ett system med tvååriga vallar för att ge utrymme för specialgrödor såsom morötter och potatis i växtföljden. Efter en tidig förstaskörd, omkring den 20 maj, tas ytterligare fyra skördar under säsongen. Den femte skörden tas medvetet i ett lite senare utvecklingsstadium för att bli ett bra sinkofoder.

Finalist nummer två är Nygårds mjölk, sydost om Kristianstad. Katarina och Henrik Lindvall har 225 årskor och skickar även 100 tjurar per år till slakt. På gårdens lätta jordar har de ett intensivt vallsystem med fem skördar per år. Bevattning är en förutsättning för att lyckas med det. Trots intensiv gödsling upplever paret att baljväxterna klarar sig bra, med mer än 50 procent kvar efter tre år. De använder sig av fasta körspår sedan tre år tillbaka och har sett en skördeökning med tätare och finare vallar.

Lyngens gård, Joel, Magnus, Albin och Anton Uhlin.

Nygårds mjölk, Katarina och Henrik Lindvall.

Markus Brisbo på Östergården.

Vallen i ett nordiskt perspektiv

Gräsmarker spelar en viktig roll för att säkra en hållbar framtid för jordbruket i hela världen. De behövs både som foder för idisslare och för att tillhandahålla ekosystemtjänster, såsom att öka jordens mullhalt, förbättra markens bördighet, fixera atmosfäriskt kväve, minska användningen av bekämpningsmedel och öka den biologiska mångfalden. En utmaning för vallproduktionen i framtiden är att behålla den ekologiska hållbarheten och samtidigt förbättra avkastning och kvalitet i ett förändrat klimat.

Litteratursammanställning om vall

Ett projekt har genomförts med syfte att skapa en översikt av relevant nationell och internationell forskning om vall som foder till idisslare (nötkreatur, får och ren) och grisar i Sverige, med lantbrukare, rådgivare och andra intressenter inom näringen i åtanke. Ett annat syfte var att identifiera kunskapsluckor inom de olika ämnesområdena. Projektet har utmynnat i en rapport och arbetet finansierades av Stiftelsen Lantbruksforskning.

Sammanställningen omfattar endast skördad vall, inte bete, inom forskningsområdena växtodling, skörd och konservering, fodervärde för djur samt ekonomi. En systematisk kartläggningsmetod användes för att hitta relevanta vetenskapliga artiklar och rapporter. Inom vart och ett av de utvalda ämnesområdena utvecklades sökord och kriterier definierades för om en artikel skulle tas med eller inte. Utvärderingen omfattar fält- och stallförsök av hög kvalitet som genomförts i Norden och Baltikum från år 2000 fram till dess att projektet inleddes i slutet av 2021. Några viktiga slutsatser nämns nedan.

Odlingsaspekter

Odling av grovfoder börjar med artval, som utvecklas med växtförädling. Att vara alltför beroende av ett litet antal arter är i sig riskabelt. Med ett förändrat klimat ökar risken för sjukdomar, skadeinsekter och ogräs, likväl som direkt klimatrelaterade faktorer som ökad förekomst av isbränna eller torrperioder. I rapporten utpekas vikten av mångfald, och ytterligare forskning behövs för att utveckla och utvärdera alternativa arter som kan klara dessa utmaningar, med fokus på foderkvalitet, näringseffektivitet och motståndskraft. Gödsling är nödvändig för att ersätta näringsämnen som förs bort med sålda produkter från gården. Nivåerna för mineralgödsel bör baseras på markkartering av makronäringsämnen, stallgödseltillgång och kvävefixering av baljväxter. Att undvika markpackning är viktigt. Kalkning och bevattning är ibland nödvändigt men rätt artsammansättning för gårdens förhållanden är allra viktigast.

Den viktiga konserveringen

Många faktorer påverkar kvaliteten på det lagrade ensilaget, bl.a. artsammansättning, mognadsstadium vid skörd, flytgödselspridning, förtorkning, skörde- och lagringsmetoder samt ensileringsmedel. Det är viktigt att alla steg är väl planerade och genomförda. Bioraffinaderi identifieras som ett område för framtida forskning, med potential att använda den raffinerade fraktionen för enkelmagade djur och biprodukten för idisslare.

Foder för många djurslag

Mjölkkor har dominerat den vallinriktade husdjursforskningen, med särskilt fokus på att formulera foderstater med olika grovfoderandel eller näringsinnehåll. För köttdjur och får är frågor om val av arter, antal skördar och skördetidpunkt, samt effekterna på smältbarhet och fiberhalt särskilt relevanta. För renar finns det många okända faktorer när det gäller hur man bedömer ett grovfoder som lämpligt och använder det i foderstaten.

Foto: Nilla Nilsson-Linde

För grisar har vallensilage potential i foderstaten för framförallt dräktiga suggor, om proteinhalten är hög och fiberhalten låg. Vallensilage kan även ingå i foderstaten till växande grisar, men då i en mindre mängd.

Foto: Lars Ericson

Ekonomisk forskning saknas

Begränsad forskning har bedrivits om ekonomiska faktorer när det gäller vall. Det finns behov av mångsidiga system och modeller som kan hantera beräkningar, mätningar och analyser i olika produktionssystem.

Vallproduktionen kommer även fortsättningsvis att vara viktig i animalieproduktionen och för att bidra till att upprätthålla jordbruksekosystemens funktion i Sverige. Författarna till denna sammanställning hoppas att den kommer att vara ett användbart dokument för att ge en översikt över tidigare forskning, lyfta fram viktiga resultat och fungera som ett verktyg för att vägleda framtida forskning.

Inom en snar framtid kommer en engelsk version av rapporten att finnas tillgänglig på projektets hemsida. En svensk översättning kommer senare.

David Parsons & Cecilia Palmberg, SLU, Inst. för växtproduktionsekologi, tel: 090-786 87 14, e-post: david.parsons@slu.se

Katarina Arvidsson Segerkvist & Elisabet Nadeau, SLU, Inst. för tillämpad husdjursvetenskap

Lästips:

Sveriges lantbruksuniversitet. 2023. Vallen i Nordiskt perspektiv. Inst. för växtproduktionsekologi. <https://www.slu.se/institutioner/vaxtproduktionsekologi/research/vaxtodling-inriktning-grovfoder/avslutade-projekt-grovfoder/vallen-i-nordiskt-perspektiv/>

Bli Sveriges betesmästare!

Foto: Linda af Geijersstam

Tävlingen syftar till att lyfta intresset för bete i Europa och den arrangeras av Sveriges lantbruksuniversitet och Svenska Vallföreningen som en del av EU-projektet Grazing4AgroEcology. Tävlingen är öppen för alla med mjölk-, nötkötts- och lammköttproduktion och med åkermarksbete och/eller naturbetesmark.

Man tävlar genom att besvara några frågor som man hittar här: <https://grazing4agroecology.eu/country/sweden/>. Tävlingen pågår till 31 augusti 2024. Man kan nominera sig själv eller någon annan. Vinnaren utses av en jury, koras på Elmia i oktober 2024 och erbjuds en studieresa till Irland under april 2025. Där hyllas de nationella betesmästarna

från alla de åtta länderna i Grazing4AgroEcology; Tyskland, Sverige, Nederländerna, Frankrike, Italien, Rumänien, Portugal och Irland.

Nilla Nilsson-Linde, SLU, Inst. för växtproduktionsökologi, tel: 018-67 14 31, e-post: nilla.nilsson-linde@slu.se

Anna Hessle, SLU, Inst. för tillämpad husdjursvetenskap, tel: 0511-671 43, e-post: anna.hessle@slu.se

Linda af Geijersstam, Svenska Vallföreningen, tel: 076-111 21 23, e-post: linda.af.geijersstam@gmail.com

Finansieras av
Europeiska unionen

SVENSKA VALLBREV kommer ut med sju nummer 2024.

	Manusstopp	Utgivning
Nr 4	3 maj	31 maj
Nr 5	23 aug	20 sep
Nr 6	20 sep	18 okt
Nr 7	15 nov	13 dec

Redaktionskommitté: Nilla Nilsson-Linde, ansvarig utgivare, tel: 070-662 74 05, e-post: nilla.nilsson-linde@slu.se
Gun Bernes, tel: 070-296 51 89, e-post: gun.bernes@slu.se

Redaktion och layout: **Irène Persson**, tel: 070-616 66 27, e-post: irenee.persson@gmail.com

Vill du bli medlem i Svenska Vallföreningen? Betala 550 kr till pg. 72 27 23-4 eller bg. 108-9705 och ange namn och adress.

ISSN 1653-8064

Mer mjölk med timotej Switch

Timotej Switch ingår i vallfröblandningarna **Mira 21** och **Pavo GEB 21**. Utfodringsförsök på vår Framtidsgård Viken visade att kor som utfodrades med timotej Switch från Lantmännens egen förädling mjölkade mer jämfört med korna som utfodrades med ängssvingel eller rörsvingel.

Mira 21 är Lantmännens mest sålda vallfröblandning!
Pavo GEB 21 är vår mest populära blandning i det ekologiska sortimentet.

Kontakta din säljare
om du vill veta mer!

 Lantmännen

**Skydda ditt värdefulla
ensilage med Safesil**

SALINITY AB
031 - 309 25 00
info@salinity.com
order@salinity.com

Safesil tillverkas i Falkenberg och finns i flera olika varianter noga anpassade för svenska förhållanden.

SAFESIL
Ett svenskt ensileringsmedel

SiloSolve FC
Effektivt skydd mot varmgång

SiloSolve MC
Dubbelt skydd mot klostridier

SiloSolve OS
Extra skydd till det översta lagret

Säkra årets
grovfoder med
SiloSolve

 **SVENSKA
FODER**